

kombinációkra. Ez a gazdag képzetkombináció ismét csak úgy lehetséges, ha rendkívül messzemenő, igen sok utat nyitva tartó, vagyis ha viszonyokon, függőségeken, szóval értelmi összefüggéseken alapuló asszociációt teremtünk, és ha a memoriának mindenféle gátoló elemei, a beemlézett sorok a fantázia szárnyaira nem nehezednek. Másrészt az élet is ezt igazolja. Hülyeség és memoria megférnek egy idiótában. de az idiótaság kizárja a gondolkodást. Az úgynevezett magoló tanulók rendszerint gyengén gondolkodnak; sok ember van, akinek tömérdek beemlézett ismeret van a fejében, de gondolkodása mégis a közép-szerúségen alul marad; a nagy sokoldalúság ritkán jár magasabb koncepciókkal és produktivitással, de annál több geniet mutat a nivellirozás által el nem törpített egyoldalúság, az érvényesülni tudó hajlam.

Szilnyai Elek.

C. Siegel: Methodik des Unterrichts in der philosophischen Propädeutik. Wien. 1913. Pichlers Witwe und Sohn. S. 98.

Siegel ez érdekes methodikai munkájában először a filozófiai propedeutika tanítási anyagának tartalmával és tagolásával, majd a propedeutika-tanár készütségével, azután a propedeutika tanításmenetével foglalkozik. Ez általános kérdések után a logikai és a pszichológiai tanítás menetéről szól tüzetesen s az oktatás anyagát nagyobb didaktikai egységekre osztja. Jól látja a filozófiai propedeutika tanításának kettős célját, t. i. egyrészt az egyes tudományok tanulásának rendszerező befejezését, másrészt pedig a filozófiába való bevezetést. Erre pedig a logika s a pszichológia a legalkalmasabb: a logika, mert mint formai diszciplína minden tudományterület tartalmára egyformán vonatkozik, a pszichológia pedig, mert mind a természet-, mind a szellemi tudományokra támaszkodik (az érzetek tanában a fizikára és fiziológiára, a gondolkodás és nyelv tárgyalásában a filológiai studiumokra, az érzelmekről szóló részben pedig főképp a tanuló irodalmi-esztétikai ismereteire). Siegel helyteleníti az osztrák tanítástervnek azt a rendelkezését, hogy a logika tanítása megelőzi a pszichológiáét; a logika tanulása ugyanis nagyobb érettséget tételez fel a tanuló részéről, mint a sokkal konkrétebb s a mindennapi élettel szorosabban összefüggő pszichológia.

A szerző helyesen követeli, hogy ahol csak lehet, a problémák tárgyalásánál a propedeutika tanításába bele kell szólni filozófiatörténeti elemeket is, rá kell mutatni arra, kik és hogyan vállalkoztak először az illető kérdés megoldására. Minthogy a filozófiai propedeutikában nagyrészt nem új ismeretanyag közléséről van szó, hanem inkább arról, hogy az addig figyelembe nem vett, világosan nem tuda-

tos mozzanatokra derítsünk fényt, a sokratesi módszer kínálkozik a legalkalmasabb tanításmóduul. Siegel könyvének legfőbb érdeme, hogy ezt a módszert a logika és pszichológia egész anyagán didaktikai szempontból nagy hozzáértéssel, a kérdések folytonos tovavezetését állandóan szem előtt tartva, a tanuló appercepciójának feltételeihez alkalmazkodva következetesen keresztülvitte. Az egész munka úgyszólván kérdésgyűjtemény; ez a dialogikus eljárás igen alkalmas arra, hogy a tanuló észrevegye, hogy sok olyan fogalom van, melyről azt hiszi, hogy tudja, holott ha kérdezik, nem tudja. Si non rogas, scio; rogatus nescio. Siegelnél a filozófiai propedeutika úgyszólván a *kérdés művészetévé* emelkedik.

Könyvünk — különösen a logika tanítására nézve — igen bő példatárnak tekinthető; éppen ezért propedeutika-tanáraink nagy haszonnal forgathatják. A természetrajzból veszi példáit a fogalmak terjedelmi viszonyaira, a subsumtiós ítéletekre, szillogizmusokra s az osztályozásra nézve; a nyelvtanból és irodalomból főképp a kategóriákra, életviszonyokra, enthymémákra, bizonyításra vonatkozóan; a matematikából a fogalmak tartalmi viszonyait, a definíciót s a bizonyítást illetőleg; a fizikából és asztronómiából az indukcióra, hipotetikus következtetésekre s a természettudományi módszerekre vonatkozóan; s végül a történelemből az analógiás következtetés s a szellemi tudományok módszerének illusztrálására. A logika középiskolai tárgyalásában új lépésnek kell tekintenünk a természettudományok és a szellemi tudományok módszereinek külön való tárgyalását. A történelemben s a filológiában ugyanis mindig csak az eredményt ismerte meg a tanuló; a logikában azután tudatossá válik, vajjon milyen úton, milyen módszerrel (kritika és interpretáció) készül a történettudomány.

Néhány kisebb, a részletekre vonatkozó megjegyzést mellőzve, a legmelegebben ajánlom Siegel munkáját a filozófiai propedeutika tanításának methodikai vezérfonalául.

Kornis Gyula.

Szalay Károly: Adalék a középiskolai oktatás reformjának kérdéséhez. Budapest 1913. kis 8° 76 l. Ára 1 korona.

Helyesen cselekedett a szerző, hogy most, mikor a nemzet művelt osztályainak figyelme megint a középiskola felé fordult — s talán nem a dolgok *vis inertiae*-je következtében, hanem céltudatos igazgatásképen — hogy most bő kiegészítésekkel egységes egésszé forrasztva kiadta eddigi reformgondolatait. Annyira örülünk az ilyenféle törekvéseknek, hogy szinte félve szegezzük a tanulmány ellen a kritika fegyverét. S különben is annyira egyéni joga minden kinek,